

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

МАКОВОЗ Оксана Сергіївна

УДК 338.27 : 334/024-027 : 658.586 : 631.145 (043.3)

**МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАХИСТУ РЕЗУЛЬТАТІВ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
МАРЕНИЧ Тетяна Григорівна,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка,
завідувач кафедри обліку та аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ГАВКАЛОВА Наталія Леонідівна,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки

доктор економічних наук, доцент
ІГНАТЕНКО Микола Миколайович,
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, завідувач кафедри економіки підприємства;

доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник сільського господарства України
ВДОВЕНКО Наталія Михайлівна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри глобальної економіки.

Захист відбудеться «14» липня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «13» червня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема стабілізації розвитку суб'єктів економічних відносин всіх без винятку секторів та сфер національної економіки може бути продуктивно вирішена лише через досягнення ними належного для здійснення розширеного відтворення рівня економічної ефективності основної діяльності. При цьому зовнішні виклики та недосконалість у внутрішньому середовищі підприємств та об'єднань продукують динамічні зміни в ринковій конкуренції, фінансуванні здійснення виробничо-комерційної діяльності, адекватною відповіддю на які має стати створення стійких конкурентних переваг підприємств та їх продукції, що забезпечить підвищення та тривале підтримання адекватного завданням розвитку рівня економічної ефективності. Здійснення таких зрушень можливе лише за умови реалізації відповідних проектів розвитку, які, в свою чергу, потребують залучення інвестиційних ресурсів.

Вказані умови успішного функціонування не тільки поширюються на аграрні підприємства та об'єднання, які наразі складають основну категорію суб'єктів агробізнесу, а й набувають виключного значення для вказаних учасників економічних відносин з огляду на зростаючу роль та значення сільськогосподарського, зокрема, та агропромислового виробництва, в цілому, для національної економіки держави. Особливості функціонування суб'єктів вітчизняного аграрного бізнесу, неврегульованість низки інституційних та регуляторних процесів та відносин в аграрній сфері, викривлений характер конкуренції на цільових ринках збуту сільськогосподарської продукції, непропорційність концентрації торговельного та виробничого капіталу та інші причини суттєво знижують інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств та об'єднань, передусім, за рахунок пониженого рівня гарантованості повернення інвестованих в проекти розвитку коштів. З огляду на вирішення завдань стабілізації розвитку суб'єктів агробізнесу саме підвищення інвестиційної привабливості, дотримання аграрними підприємствами та об'єднаннями безпечного стану здійснення основної діяльності, а також забезпечення належного ступеня реалізації економічних інтересів інвестора потребує розробки та впровадження науково-обґрунтованих систем та механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності.

Проблематика інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань сільськогосподарського та агропромислового виробництва, дотримання економічної безпеки його суб'єктів висвітлена у працях низки вчених. Зокрема, можна зазначити роботи О. Амосова, В. Андрійчука, Н. Вдовенко, О. Витвицької, Н. Гавкалової, Ю. Данька, М. Дем'яненка, М. Ігнатенка, О. Іваницької, С. Кваші, І. Крюкової, Ю. Лупенка, М. Маліка, В. Маргасової, В. Мартиненка, Л. Мармуль, В. Онегіной, А. Пересади, І. Свиноуса,

Г. Черевка, О. Чечелюка, Б. Язлюка, О. Шабінського. Проте, проблемні питання побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, інтеграції відповідних систем в менеджмент підприємств та об'єднань потребують подальших наукових досліджень та пошуку шляхів їх вирішення. Вказане обумовлює актуальність дослідження, ідентифікацію його мети, завдань та предметно-об'єктної сфери.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у межах комплексної науково-дослідної роботи Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка згідно тем «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.). Авторський внесок в їх розробку полягає в обґрунтуванні механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу.

Мета і задачі дослідження Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних, методичних та прикладних засад побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- ідентифікувати роль та місце інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу в системі відтворення;

- визначити склад, структуру та особливості інструментарію економічного захисту в управлінні ризиками діяльності аграрних підприємств та об'єднань;

- окреслити вплив захищеності економічних інтересів інвестора на процес стабілізації розвитку суб'єктів агробізнесу;

- обґрунтувати методологічні засади управління витратами та доходами в системі економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань;

- окреслити методи, підходи та прийоми оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів агробізнесу;

- визначити напрями інтеграції організаційно-економічних та організаційно-правових засобів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності;

- визначити структурно-динамічні тенденції залучення інвестицій в

розвиток суб'єктів агробізнесу;

- вивчити особливості інституційного забезпечення економічного захисту результатів інвестиційної діяльності в аграрному секторі;

- визначити характеристики інвестиційного потенціалу суб'єктів агробізнесу;

- обґрунтувати архітектуру та архітектоніку механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань;

- визначити особливості захисту економічних інтересів внутрішніх та зовнішніх, індивідуальних та інституційних інвесторів;

- ідентифікувати напрями інституційної та організаційно-правової підтримки управлінських рішень в інвестиційній діяльності;

- визначити принципи та способи побудови систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності на мікрорівні;

- обґрунтувати функціональне навантаження системи управління економічним захистом інвестицій суб'єкта агробізнесу;

- ідентифікувати шляхи забезпечення ефективного економічного захисту результатів інвестування аграрних підприємств та об'єднань.

Об'єктом дослідження є процес економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, методичних та прикладних засади побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. При формуванні понятійно-категоріального апарату використовувалися методи аналізу та синтезу, узагальнення та наукової абстракції. Для дослідження сутнісних характеристик економічного захисту результатів інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань аграрного сектора використано класифікаційно-аналітичний метод. Оцінка стану та структурно-динамічних тенденцій інвестиційної діяльності, змін в інвестиційній привабливості суб'єктів аграрного бізнесу та в ступені захищеності інтересів інвесторів здійснювалась за допомогою методів статистичного аналізу. Економіко-математичні методи, а також методи аналізу та синтезу, конкретного та абстрактного, співставлень і порівнянь та інші були застосовані для виявлення взаємозв'язків між окремими підсистемами загальної системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань, розробки показників, індикаторів, факторів та критеріїв захищеності результатів інвестування та інтересів інвесторів, які розміщують кошти в проектах розвитку суб'єктів агробізнесу. Теоретичною і методологічною основою дослідження стало вивчення та критичне

переосмислення основних досягнень зарубіжної та вітчизняної економічної науки з проблем управління економічною безпекою та економічним захистом, аграрної політики, менеджменту, механізму застосування основних важелів політики економічної безпеки у процесі формування моделі інноваційно-інвестиційного розвитку та стабілізації ефективності основної діяльності аграрних підприємств та об'єднань.

Статистичну і фактологічну основу дослідження становили нормативно-правові та законодавчі акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та прикладних засад побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу. До основних результатів дослідження, що відображають його наукову новизну належать такі:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні засади побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, які передбачають структурування інструментарію економічного захисту на основі виділення страхових, фінансових та інтеграційних інструментів й застосування засобів управління ефективністю (витратами та доходами) аграрних підприємств та об'єднань, з ідентифікацією на цій основі зв'язків, елементного та компонентного складу і структури механізмів економічного захисту, формалізацією стратегій досягнення та підтримання безпечного стану діяльності, а також виділенням механізмів економічного захисту та механізмів управління економічним захистом суб'єктів аграрного бізнесу;

- ідентифіковано методологічні засади управління витратами та доходами аграрних підприємств та об'єднань в системі економічного захисту їх інвестиційної діяльності, які ґрунтуються на пріоритетності використання інструментів, засобів та заходів створення цінових конкурентних переваг та раціоналізації ринкового позиціонування суб'єктів агробізнесу для досягнення і тривалого підтримання безпечного стану основної діяльності, що дає змогу отримувати адекватні завданням стабілізації розвитку економічні результати інвестиційної діяльності;

- визначено принципи системності, гнучкості та адитивності та їх імплементацію у інтеграційному та структурному способах побудови систем економічного захисту інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, що дозволяє раціонально застосовувати адаптаційний інструментарій дотримання економічних інтересів суб'єктів реального та фінансового інвестування, а також підтримувати економічну ефективність об'єкта

інвестування на рівні, який є адекватним для здійснення розширеного відтворення;

удосконалено:

– типологію інструментарію економічного захисту як компоненти ризик-менеджменту аграрних підприємств та об'єднань шляхом систематизації класифікаційних ознак, а саме виділення інструментів та їх груп за призначенням, за наслідками застосування, за діагностичною та аналітичною базою, за вартісними характеристиками, що дозволило обґрунтувати пріоритетність інструментів управління ефективністю серед зазначених засобів управлінського впливу на дотримання стану захищеності суб'єкта агробізнесу;

– ідентифікацію закономірностей впливу рівня захищеності економічних інтересів інвестора на процес стабілізації розвитку аграрних підприємств та об'єднань через призму забезпеченості належного для розширеного відтворення рівня економічної ефективності основної діяльності об'єкта інвестування в процесі та після реалізації інвестиційного проекту з подальшою мобілізацією організаційно-правових та інтеграційних інструментів гарантування повернення вкладених в реалізацію проекту інвестиційних ресурсів;

– методичні підходи до комплексної оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу внутрішніми та зовнішніми, індивідуальними та інституційними інвесторами при здійсненні реальних та фінансових інвестицій, які ґрунтуються на результатах аналізу галузевої та товарної спеціалізації, розмірів та масштабів виробництва, фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств та об'єднань, продуктової та ринкової орієнтації інвестиційних проектів, а також порівняльній оцінці вартості бізнесу до та після реалізації проекту з подальшим співвіднесенням її результатів з обсягом залучених інвестиційних ресурсів;

– ідентифікацію структурно-динамічних тенденцій залучення інвестицій в розвиток суб'єктів агробізнесу, які демонструють стабільне зростання обсягів інвестиційних ресурсів, які спрямовуються в проекти розвитку виробництва продукції рослинництва та створення переробних виробництв, що створює відповідні структурні зрушення в товарній та галузевій структурі виробництва в аграрних підприємствах та об'єднаннях, а також не сприяють вирішенню екологічних та соціальних завдань відтворення в сільському господарстві;

– структуру та елементний склад систем інституційної та організаційно-правової підтримки управлінських рішень інвестиційній діяльності суб'єктів агробізнесу на основі комплексної діагностики економічної безпеки підприємства чи об'єднання та оцінку ефективності та дієвості системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, а також визначення рівня фінансового навантаження на проведення заходів з

захисту власних активів та економічних інтересів від дії деструктивних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища;

набуло подальшого розвитку:

– наукове тлумачення пріоритетності інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань в економічному відтворенні на основі ідентифікації інвестицій та інвестиційного процесу як основного джерела розвитку економічного потенціалу, розширення виробничих та збутових можливостей суб'єктів агробізнесу, а також залучення їх до ефективної участі в процесах агропромислової інтеграції;

– напрями інтеграції організаційно-економічних та організаційно-правових засобів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності шляхом поєднання системи заходів з підвищення економічної ефективності основної діяльності аграрних підприємств та об'єднань, як носіїв об'єктів реалізації інвестиційних проектів, з процедурами та алгоритмами дотримання їх економічної безпеки в правовій площині, за умови раціонального вибору засобів та інструментів такого поєднання на основі результатів комплексної діагностики економічної безпеки суб'єктів агробізнесу;

– ідентифікація викривлень у пропорціях розвитку суб'єктів функціональних сфер агробізнесу, як наслідку здійснення регуляторної політики держави, яка не сприяє підвищенню економічної ефективності основної діяльності та конкурентоспроможності аграрних підприємств та об'єднань, знижує їх інвестиційну привабливість та рівень захищеності результатів інвестиційної діяльності;

– наукове тлумачення поняття «інвестиційний потенціал суб'єктів агробізнесу», який ідентифіковано як сукупність можливостей інвестування акумульованого прибутку та залучення інвестицій з зовнішніх джерел для реалізації інвестиційних проектів розвитку орієнтованих на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств та об'єднань;

– ідентифікація особливостей захисту економічних інтересів інвесторів, що дозволяє раціонально формувати комбінації інструментів фінансового, страхового, організаційно-економічного, комерційного, організаційно-управлінського та організаційно-правового характеру в залежності від віднесення інвестора до категорій внутрішніх та зовнішніх, індивідуальних та інституційних;

– методологічні засади стратегічного управління економічним захистом інвестицій та результатів інвестування суб'єктів аграрного бізнесу шляхом формалізації стратегічного діапазону функціональних стратегій підприємств та об'єднань на основі ідентифікації параметричних та критеріальних засад окреслення контурів стратегічного поля бізнесу в контексті ринкових, ресурсних, фінансових та кадрових викликів з метою

раціоналізації прийняття ефективних управлінських рішень;

– методичний підхід до здійснення структурної діагностики масштабів економічної кризи аграрних підприємств та об'єднань на основі поєднання оцінок показників інвестиційної, операційної та фінансової діяльності на критерії повноти реалізації економічних інтересів інвесторів.

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність роботи полягає в обґрунтуванні пріоритетів розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань агропромислового виробництва. Пропозиції та рекомендації автора використовуються в практичній роботі Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 06-08-07-65 від 18.11.2017 р.), ПП «Рояківка» (довідка № 55 від 12.03.2018 р.) Кегичівського району Харківської області, ТОВ «Відродження» Харківського району Харківської області (довідка б/н від 02.03.2018 р.) та ТОВ «Агрофірма ім. Гагаріна» Зміївського району Харківської області (довідка № 081 від 01.03.2018 р.), а також у навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-117 від 05.03.2018 р.)

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, в дисертації використовувалися тільки ті ідеї і положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 2015), «Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій» (м. Львів, 2015) «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції» (м. Суми, 2016), «Actual problems of globalization» (м. Тесаллоніки, Греція, 2016), «Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність» (м. Харків, 2016), «Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства» (м. Львів, 2017), «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції» (м. Суми, 2017), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2017), «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: стан та перспективи» (м. Одеса, 2017), «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку» (м. Харків, 2017), «Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва» (м. Харків, 2017), «Сучасний аграрний менеджмент: теорія, методологія, практика» (м. Суми, 2017), «Сучасні

інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки» (м. Полтава, 2017), «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії» (м. Київ, 2018) та інших.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 37 наукових праць (30 одноосібних) загальним обсягом 33,2 друк. арк., в тому числі: 1 одноосібна монографія та 1 колективна монографія, 20 наукових статей у вітчизняних фахових виданнях з економічних наук, 5 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 10 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 395 сторінок, в тому числі 361 сторінка основного тексту. Робота містить 35 таблиць, 20 рисунків, 3 додатки та список використаних джерел із 243 найменувань.

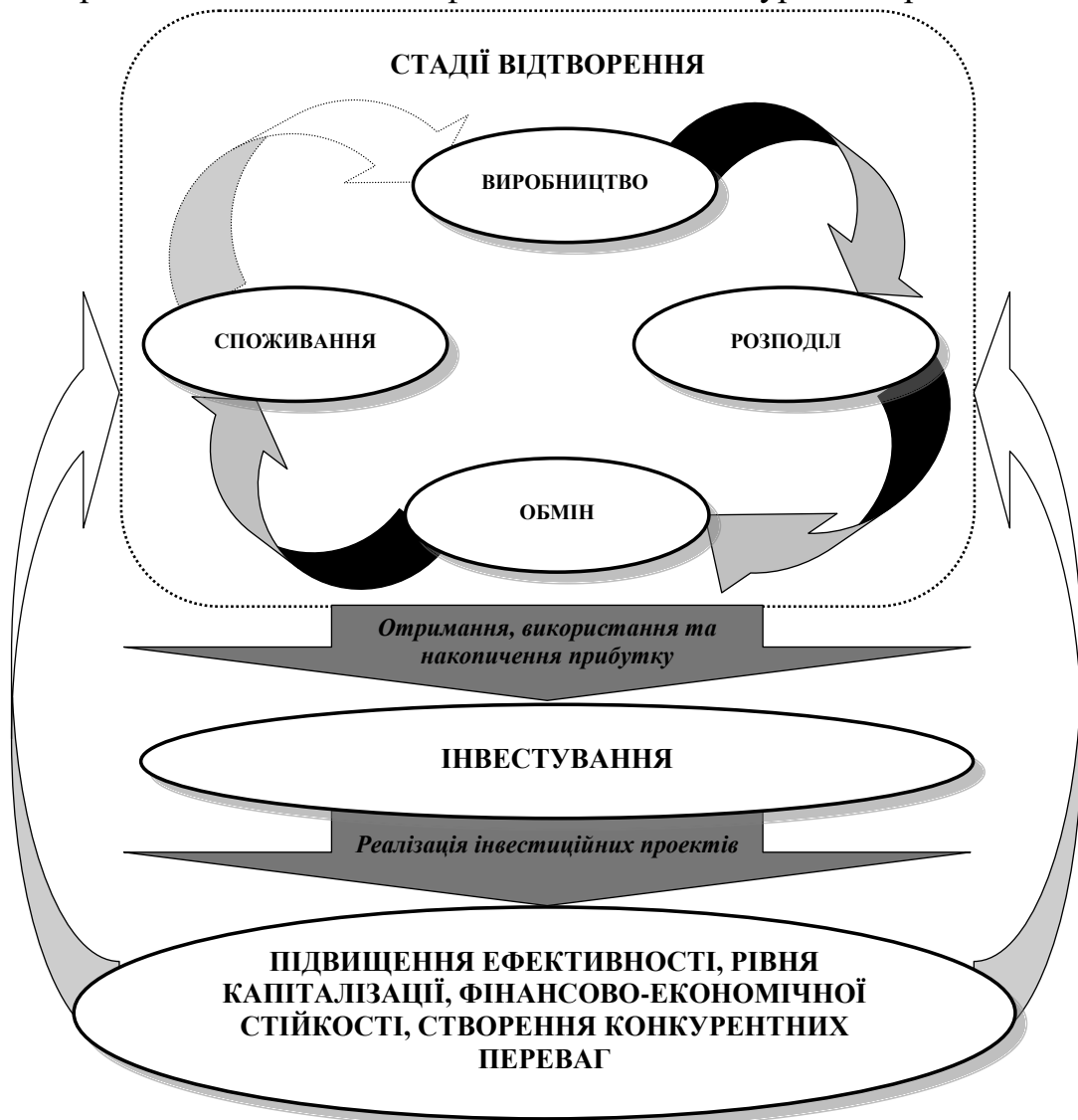
ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу та захисту її економічних результатів» розглянуто інвестиційну діяльність суб'єктів агробізнесу в системі відтворення, визначено інструментарій економічного захисту в ризик-менеджменті аграрних підприємств та об'єднань, окреслено особливості захисту інтересів інвестора в забезпеченні сталого розвитку суб'єктів агробізнесу.

Інвестиційна діяльність є основою економічного розвитку аграрних підприємств та об'єднань, а також нарощування їх економічного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності. При цьому саме інвестиції відіграють ключову роль в процесі економічного відтворення. Критичний аналіз наукових позицій дослідників проблемних питань інвестиційної діяльності показав, що інвестиційна діяльність, інвестиції та інвестиційний процес майже не розглядаються через призму економічного відтворення. В той же час, саме інвестиції є основним джерелом збільшення ринкової вартості суб'єктів аграрного бізнесу, оновлення їх матеріально-технічної бази, впровадження технологічних, організаційно-управлінських та комерційно-збутових інновацій, що призводить до підвищення рівнів конкурентоспроможності та фінансово-економічної стійкості підприємств (рис. 1).

В дослідженні обґрунтовано, що категорію «інвестиції» доцільно трактувати як вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання або досягнення більшого прибутку, що забезпечує безперервність

процесу розширеного відтворення та стабілізацію економічного розвитку суб'єктів, які є носіями об'єктів інвестування. Інвестиційну діяльність та інвестиційний процес, в свою чергу, слід розглядати в трьох ракурсах: 1) структурному, тобто через призму його компонент та елементів; 2) суб'єктному, тобто з позицій суб'єктів інвестиційної діяльності, які нагромаджують капітал, відмовляються на певному етапі від споживання, розміщують його в проектах розвитку заради отримання економічних ресурсів в майбутньому та забезпечують збільшення, за рахунок вказаного, економічного потенціалу суб'єктів господарських відносин; 3) об'єктному, тобто в контексті інвестиційної привабливості об'єктів інвестування, суб'єктів економічних відносин, які є їх носіями, інноваційних рішень у виробництві, збуті та менеджменті, а також перспектив підвищення на основі впровадження останніх ефективності та конкурентоспроможності.

Рис. 1. Інвестиційна діяльність суб'єктів економічних відносин в системі стадій відтворення

Виокремлення дефініції «економічний захист» в дослідженні виконано

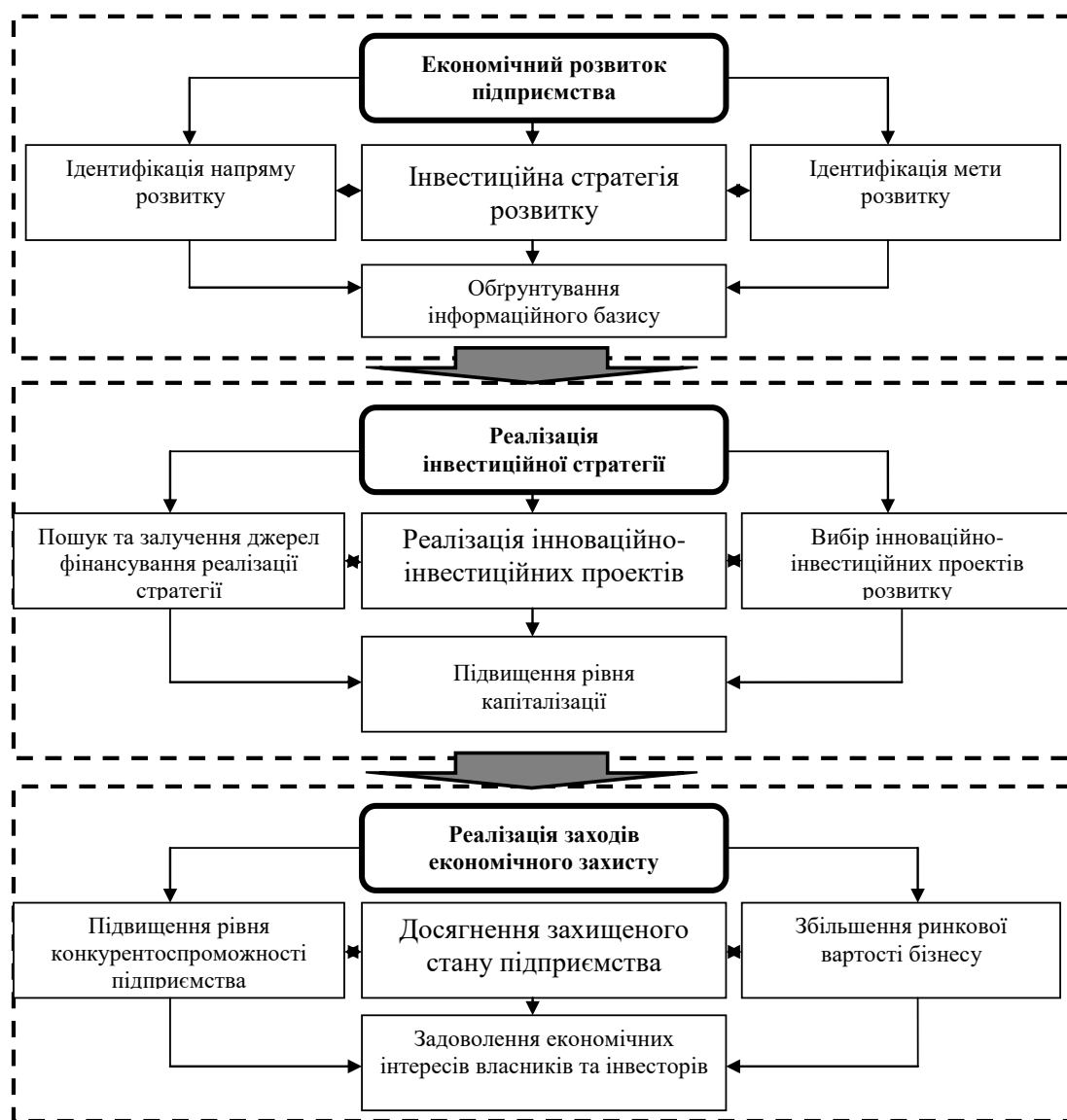
в розрізі двох площин об'єктивних економічних та управлінських процесів суб'єктів економічних відносин, в цілому, та суб'єктів агробізнесу, зокрема, а саме в площині дотримання економічної безпеки та в площині ризик-менеджменту підприємства чи об'єднання.

При цьому встановлено, що економічний захист є складним, багатогранним та багаторівневим поняттям, яке доцільно ідентифікувати як процес досягнення захищеного стану діяльності суб'єкта агробізнесу в площині управління економічною безпекою та як ключову компоненту ризик-менеджменту, що дозволяє елімінувати ризики основної діяльності на основі стабільного підвищення ефективності та застосування компенсаторних заходів. Доведено, що під станом захищеності суб'єкта аграрного бізнесу необхідно розуміти забезпечення постійної наявності можливості уникнення ризикових подій, ресурсів для компенсації наслідків вказаних подій, яких неможливо уникнути, а також визначеної стратегії та чітко окреслених процедур організаційно-управлінської та організаційно-правової поведінки підприємства чи об'єднання при захисті своїх економічних інтересів в процесі здійснення основної діяльності та орієнтованих на продуктивні її зміни в усіх сферах та напрямках.

Вказане дозволило встановити класифікаційні ознаки для систематизації інструментів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, а саме виділення інструментів та їх груп за призначенням, наслідками застосування, діагностичною та аналітичною базою, а також вартісними характеристиками. В якості інструментів та їх груп розглянуто: засоби страхового захисту, удосконалення фінансового менеджменту в частині акумулювання коштів в компенсаційних та стабілізаційних фондів, зрушення в ринковому позиціонуванні підприємства та його продукції, застосування організаційно-правових заходів економічного захисту. При цьому комбінація інструментів, яка залучається при вирішенні тієї чи іншої проблемної ситуації визначається її характером, рівнем розвитку економічного потенціалу підприємства, специфікою інвестиційного проекту та прийнятою стратегією економічного захисту. Останнє дозволило формалізувати механізм інтеграції системи економічного захисту інвестиційної діяльності в менеджмент суб'єктів агробізнесу (рис. 2).

В дослідженні окреслені особливості захисту інтересів інвестора в забезпеченні сталого розвитку суб'єктів агробізнесу. При цьому враховано, що значна частка викликів дотриманню захищеного стану економічних інтересів інвестора, навіть у випадку, коли інвестицію розміщує безпосередньо суб'єкт агробізнесу, лежить в сфері правових відносин та організаційно-правових процесів. Втім, результати спостережень за діяльністю аграрних підприємств та їх об'єднань показали, що саме залучення інструментарію економічного захисту, досягнення таких

показників фінансово-економічного стану та економічної безпеки суб'єкта агробізнесу, які б забезпечували гарантоване дотримання захищеного стану результатів, які формуються в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Рис. 2. Інтеграція системи економічного захисту інвестиційної діяльності в менеджмент аграрних підприємств та об'єднань

Вказане обумовлює пріоритетність інструментів управління ефективністю серед зазначених засобів управлінського впливу на дотримання стану захищеності суб'єкта агробізнесу.

У другому розділі «**Методологія формування систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань**» обґрунтовано методологічні засади управління витратами та доходами як основи систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, визначено методи, підходи та прийоми оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів агробізнесу, окреслено напрями інтеграції

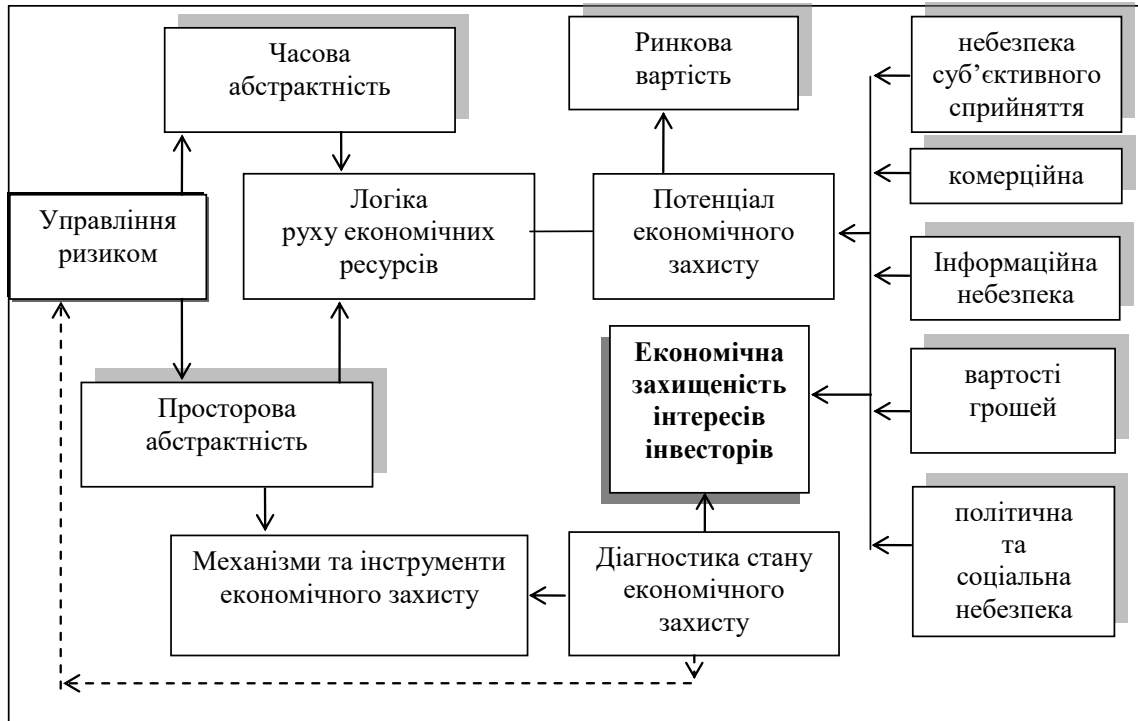
організаційно-економічних та організаційно-правових засобів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань.

Дослідження показали, що управління ефективністю функціонування суб'єктів агробізнесу, як основи забезпечення економічного захисту, ефективно здійснюється через залучення інструментарію управління витратами та доходами. При цьому управління доходами доцільно опосередковувати через використання цінового механізму, тобто через збут продукції за найбільшою з можливих цін. Крім того, в короткостроковому періоді в сільськогосподарському виробництві саме ціна є головним джерелом підтримання відповідного рівня ефективності, адже підприємства та об'єднання суттєво обмежені у впливі на обсяги виробництва. Управління витратами аграрних підприємств та об'єднань ефективно реалізується заходами орієнтованими на зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції аграрних підприємств та їх об'єднань. При цьому резерви підвищення конкурентоспроможності та ефективності, які лежать в площині зниження витрат на створення продукції аграрних підприємств є такими, що достатньо легко мобілізуються, втім, швидко вичерпуються в процесі впровадження прогресивних технологій виробництва. Отже, тільки раціональне поєднання заходів та інструментів, орієнтованих на раціоналізацію витрат та зростання доходів створюють можливість отримувати адекватні завданням стабілізації розвитку економічні результати інвестиційної діяльності. Вказане обумовлює пріоритетність використання інструментів, засобів та заходів створення цінових конкурентних переваг та раціоналізації ринкового позиціонування суб'єктів агробізнесу для досягнення і тривалого підтримання безпечного стану основної діяльності.

Зазначений підхід визначає детермінанти формування та функціонування механізмів та інструментарію економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань (рис. 3).

Головною метою управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності є забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану підприємства чи об'єднання, яке є носієм об'єкта інвестування, при будь-яких економічних, політичних і соціальних змінах у зовнішньому середовищі. При цьому переважна кількість джерел та каталізаторів змін, що створюють виклики для економічної безпеки розглянутих суб'єктів, знаходяться у зовнішньому середовищі. Серед внутрішніх загроз слід виділяти: загрози управління (стратегічні і локальні); виробничі загрози; інноваційні загрози: техніко-технологічні загрози; фінансові загрози: платіжні, інвестиційні, комерційні загрози; природно-екологічні загрози. Сутність процесу економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств необхідно досліджувати

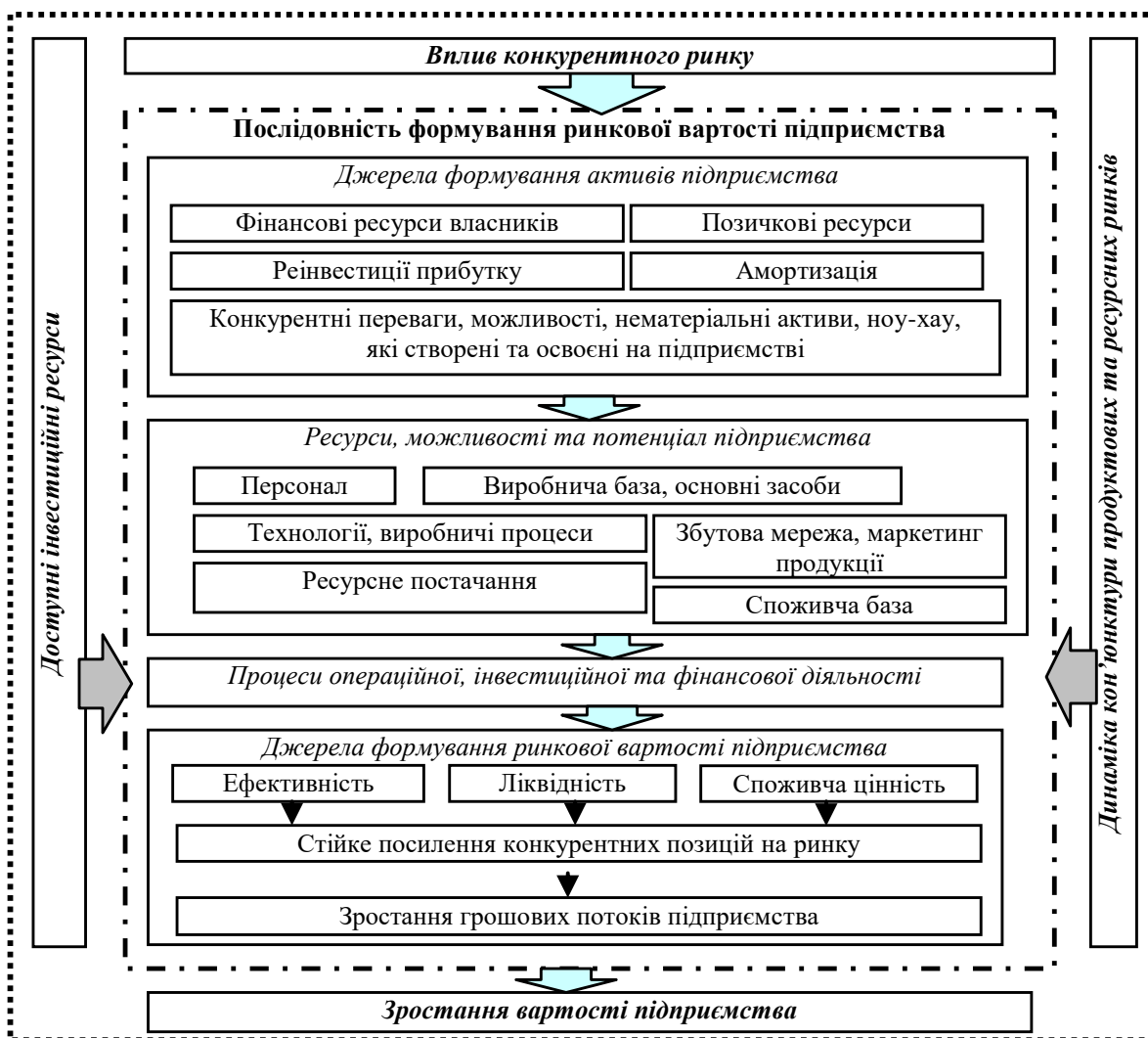
через систему критеріїв та індикаторів. При цьому основним критерієм є здатність зберігати або принаймні швидко поновлювати критичний рівень відтворення в умовах кризових ситуацій. Останнє безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість підприємства, як реципієнта інвестицій.

Рис. 3. Детермінанти формування та функціонування механізмів та інструментарію економічного захисту інтересів інвесторів підприємства

Здійснення інвестиційної діяльності, особливо, в частині реальних інвестицій, безпосередньо впливає на реалізацію конкретних проектів, призводить до об'єктивного зростання капіталізації та, відповідно, вартості бізнесу аграрних підприємств та об'єднань (рис. 4). Виконана формалізація процесу формування та зростання ринкової вартості підприємства дозволила створити методологічне підґрунтя для здійснення оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу. При цьому запропонований підхід дозволяє врахувати результатах аналізу галузевої та товарної спеціалізації, розмірів та масштабів виробництва, фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств та об'єднань, а також продуктову та ринкову орієнтацію інвестиційних проектів.

Дослідження показали, що найбільш раціональним підходом для тривалого підтримання захищеного стану результатів інвестування аграрних підприємств та об'єднань є інтеграція організаційно-економічних та організаційно-правових засобів їх економічного захисту. Критерієм раціональності такого поєднання є врахування результатів комплексної діагностики економічної безпеки суб'єктів агробізнесу та їх фінансово-економічної стійкості.

Рис. 4. Процес формування ринкової вартості підприємства

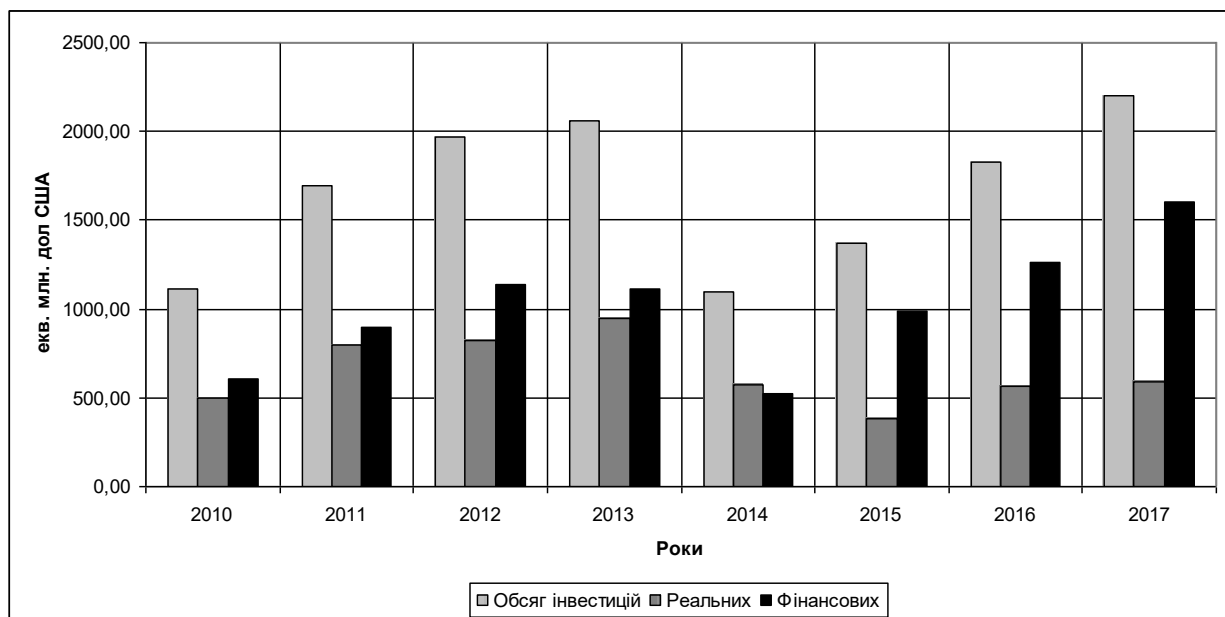
При цьому доцільним є виділення двох основних напрямів такої інтеграції. Перший передбачає реалізацію стратегії правового захисту при високому рівні фінансово-економічної стійкості, тобто у випадку, коли підприємство здатне тривалий час підтримувати фінансування своєї діяльності до отримання економічних результатів в результаті здійснення дій організаційно-правового характеру при захисті своїх інтересів. Другий напрям передбачає варіювання інтересами підприємства при настанні кризових явищ з метою недопущення зниження доходів та послаблення ринкових позицій тощо. Цей напрям передбачає залучення організаційно-правових інструментів лише при критичному загостренні кризових явищ. Найбільш значимим фактором впливу на вибір одного з вказаних напрямів є рівень розвитку економічного потенціалу підприємства.

У третьому розділі «**Результативність інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу та стан захищеності їх інтересів**» виявлені структурно-динамічні тенденції залучення інвестицій в розвиток суб'єктів агробізнесу, розглянуті питання інституційного забезпечення економічного

захисту результатів інвестиційної діяльності в аграрному секторі, виконано оцінку інвестиційного потенціалу суб'єктів агробізнесу.

Вивчення динаміки та залучення інвестицій суб'єктами вітчизняного агробізнесу дозволили визначити позитивну тенденцію до зростання їх обсягів. У 2017 році сума залучених інвестиційних ресурсів у вигляді фінансових та реальних інвестицій перевищила рівень 2012 року, в якому цей показник досягав свого історичного максимуму за пореформений період (рис. 5). При цьому слід відмітити зростання питомої ваги фінансових інвестицій, що є наслідком намагання інвестора захистити свої інтереси з пріоритетним використанням організаційно-правового, а не організаційно-економічного інструментарію, не дивлячись на недостатній рівень розвитку корпоративного управління в суб'єктах аграрного бізнесу.

Рис. 5. Динаміка реальних та фінансових інвестицій, залучених суб'єктами агробізнесу України в 2010-2017 рр.

Дослідження ефективності та окупності інвестицій дозволили визначити, що потенціал залучення інвестиційних ресурсів суб'єктами вітчизняного аграрного бізнесу реалізується не повною мірою. Не дивлячись на позитивну динаміку розвитку експортного потенціалу аграрної сфери, зростання частки агропромислового виробництва у формуванні валового внутрішнього продукту в державі, інтереси підприємств-товаровиробників знаходяться у пригніченому стані. Процес формування рівня економічної ефективності поточної діяльності підприємства-товаровиробника пов'язаний зі ступенем домінування інтересів посередника в структурі певної системи ринкового розподілу продукції. Нажаль, фактично на всіх без винятку об'єктових ринках аграрної продукції склалася ситуація, за якої домінуюче положення займають суб'єкти сфери обігу. Деякий виняток складають ринки

молока, м'яса птиці та цукрових буряків, проте вплив, який справляють переробні підприємства на аграрних товаровиробників, фактично не відрізняється від цінового диктату посередників, зокрема, на ринках зерна та більшості видів м'яса.

Відповідно, вказана ситуація відбивається на захищеності результатів інвестиційної діяльності та економічних інтересів інвестора. Більш того, розміщення коштів, передусім, тих, що залучаються у вигляді фінансових інвестицій в проектах розвитку, є орієнтованими на отримання результатів та повернення авансованого капіталу вже в короткостроковому періоді, зазвичай, протягом одного виробничо-комерційного циклу. Останнє визначає галузеве та товарне спрямування інноваційних рішень, які впроваджуються, створення відповідних конкурентних переваг, які, якщо і мають стійкий характер, проте, не дозволяють вирішувати поряд з економічними завданнями розвитку, низки агроекологічних та соціальних питань, що стоять перед аграрними суб'єктами агробізнесу та є обов'язковими складовими відтворення в аграрному виробництві.

Вказане суттєво впливає на застосування інструментів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань, а також інтересів інвесторів. В дослідженні було обґрунтовано та апробовано методичний підхід до оцінки стану захищеності результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств на основі співставлення показників визначення фінансово-економічної стійкості з параметрами відтворення авансованого капіталу, ефективністю реалізації економічного потенціалу підприємства з використанням рейтингових оцінок (табл. 1).

Встановлено, що поряд зі збитковістю майже третини аграрних підприємств в стані незахищеності за критерієм відтворення знаходяться 52 % підприємств, за критерієм ефективності реалізації економічного потенціалу 68 %, а середній результат інтегральної оцінки рівня економічної безпеки аграрних підприємств в 2016 р. не перевищує 30 % (27 балів зі 100 можливих). Поряд з дотриманням інвестиційної безпеки важливе значення в економічному захисті результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств відіграють особливості маркетингово-збутової діяльності, адже саме на збутовій стадії виробничо-комерційного циклу утворюються економічні результати основної діяльності, розмір яких, власне, і визначає протікання відтворювальних процесів та формування можливостей розвитку підприємств.

Низький рівень захищеності результатів інвестиційної діяльності спричиняє зниження інвестиційної привабливості аграрних підприємств та об'єднань. Не дивлячись на позитивну динаміку залучення інвестицій суб'єкти вітчизняного аграрного бізнесу мають значні можливості підвищення активності інвестиційної діяльності.

Таблиця 1

Результати інтегральної оцінки захищеності результатів інвестиційної діяльності в аграрних підприємствах Харківської області в 2016 році

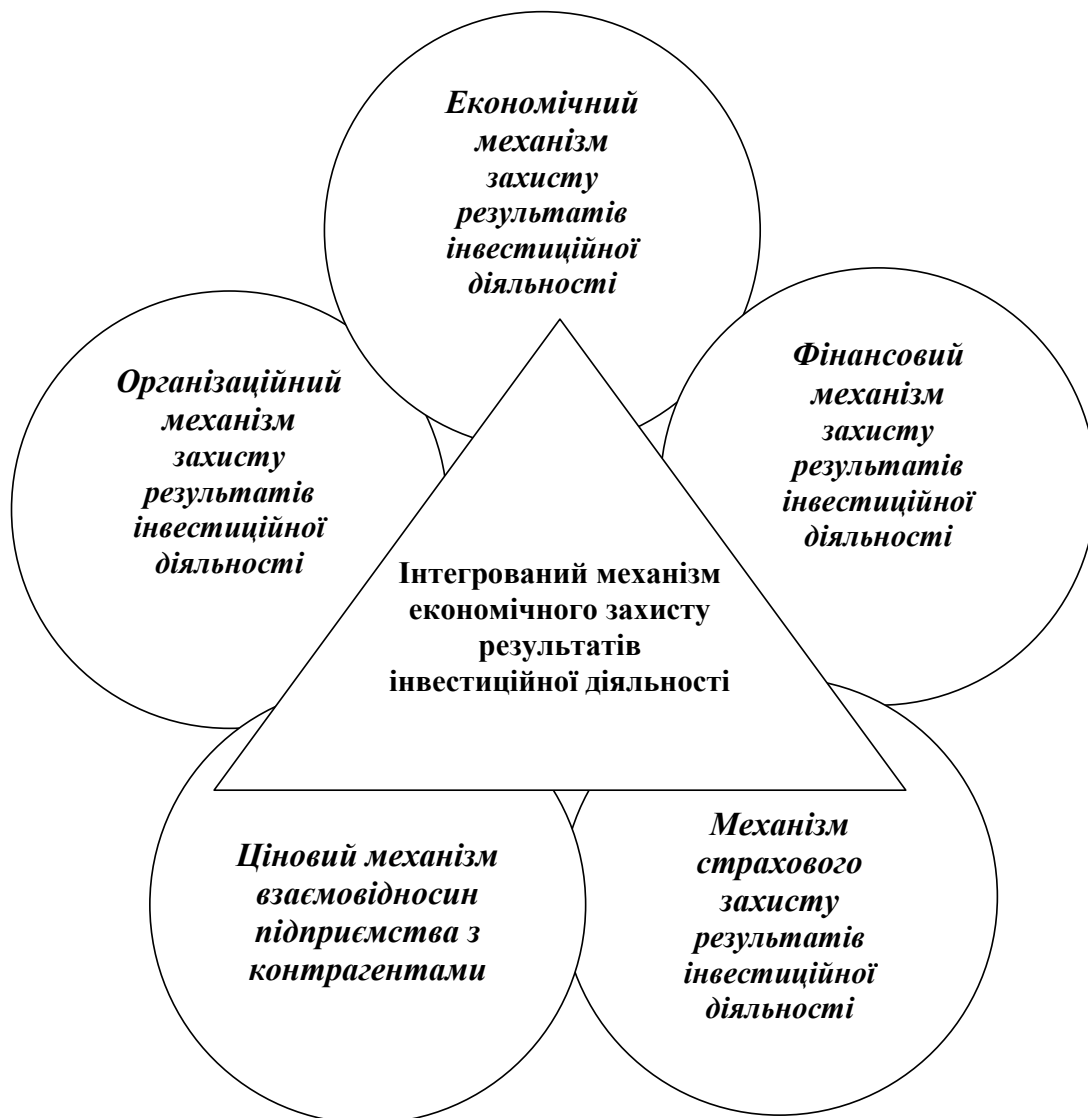
Групи підприємств за рівнем рентабельності	Кількість підприємств у групі	Рівень рентабельності, %	Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	Середнє значення рейтингового показника	Характер дотримання стану захищеності
Збиткові	107	-14	0,21	2	небезпечний стан (до 30)
0,1-15,0%	176	3,5	0,72	8	небезпечний стан (до 30)
15,1-30,0%	119	17,2	0,98	52	незахищений безпечний стан (від 31 до 60)
30,1-45,0%	33	37,3	1,36	74	захищений безпечний стан (понад 61)
понад 45,1%	21	54,9	4,73	89	захищений безпечний стан (понад 61)
Разом (в середньому) по виборці	456	7,8	0,9	27	незахищений безпечний стан

В дослідженні вказане питання розглянуто через призму інвестиційного потенціалу, який ідентифіковано як сукупність можливостей інвестування акумульованого прибутку та залучення інвестицій з зовнішніх джерел для реалізації інвестиційних проектів розвитку орієнтованих на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств та об'єднань. При цьому інвестиційний потенціал суб'єкта агробізнесу також доцільно розглядати в якості об'єкта управління при побудові механізмів та систем економічного захисту інвестиційної діяльності.

У четвертому розділі «Побудова механізмів економічного захисту інтересів інвесторів в сфері аграрного бізнесу» обґрунтовані архітектура та архітектоніка механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, визначені особливості захисту економічних інтересів внутрішніх та зовнішніх інвесторів, обґрунтовано заходи інституційної та організаційно-правової підтримки управлінських рішень в інвестиційній діяльності.

Обґрунтована в дослідженні концепція побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу дозволяє розкрити їх типологію, архітектуру та архітектоніку. Отже, до складу інтегрованого механізму економічного

захисту результатів інвестиційної діяльності входить п'ять механізмів, а саме: економічний, фінансовий, організаційний, ціновий та страховий (рис. 6).

Рис. 6. Структура інтегрованого механізму економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань

Функціонування вказаних механізмів, поряд з послідовністю та інтенсивністю їх залучення та мобілізації функціонального потенціалу засобів та інструментів, дозволяє досягати ефектів синергії. Слід також зазначити, що до складу організаційного механізму слід включати системи залучення організаційно-управлінського та організаційно-правового інструментарію економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. Дія складових механізму економічного захисту опосередковується в формуванні відповідних систем управління в менеджменті аграрних підприємств та об'єднань.

В дослідженні обґрунтовано структуру складових системи

економічного захисту інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань шляхом виділення страхових, фінансових та інтеграційних інструментів та застосування засобів управління ефективністю, її функціональних компонент та елементів, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, інтеграційних, моніторингових, інформаційних, виробничих, техніко-технологічних, кадрових, збутових елементів (рис. 7).

Рис. 7. Структурні складові системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань

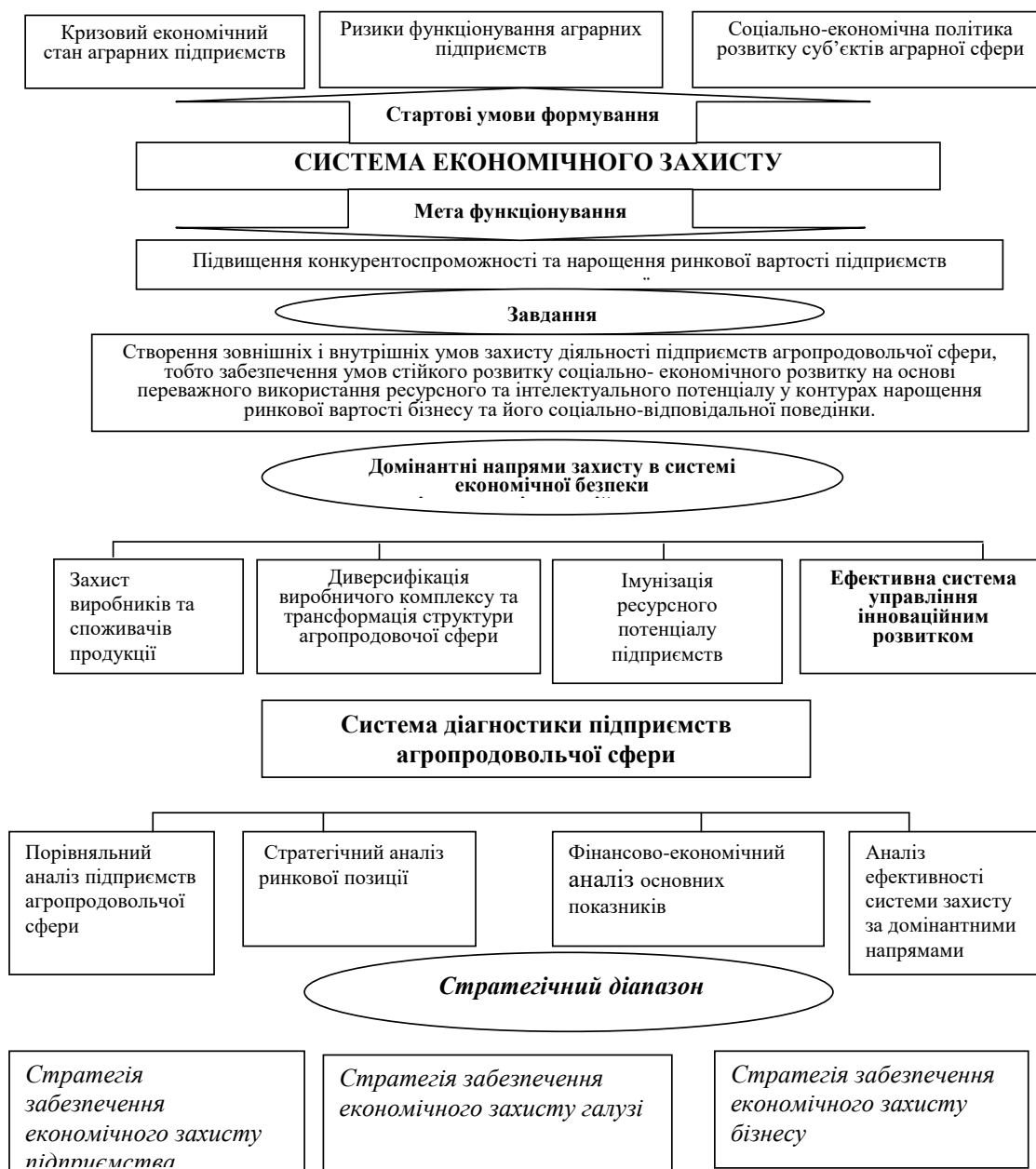
При цьому слід чітко розрізняти механізми економічного захисту, системи економічного захисту та механізми управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу. Механізм захисту опосередковує свою дію через формування системи економічного захисту, яка, в свою чергу, є функціональним та інструментальним середовищем функціонування механізму управління.

У п'ятому розділі «Інтеграція систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності в менеджмент суб'єктів агробізнесу» обґрунтовано принципи та способи побудови систем економічного захисту інвестиційної діяльності на мікрорівні, визначено функціональне навантаження системи управління економічним захистом інвестицій суб'єкта агробізнесу, ідентифіковано шляхи забезпечення ефективного економічного захисту результатів інвестування аграрних підприємств та об'єднань.

Побудова систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, як середовища імплементації відповідного механізму управління, як показали дослідження, має відбуватися в площині стратегічного управління. Вказане обумовлюється тією обставиною, що без генерування та імплементації відповідного стратегічного портфелю, рівень захищеності

підприємства та результатів інвестиційної діяльності залишатиметься низьким.

Слід зазначити, що кожна стратегія економічного захисту характеризується наявністю певних ризиків, що має враховуватися в процесі ідентифікації стратегічного діапазону (рис. 8).

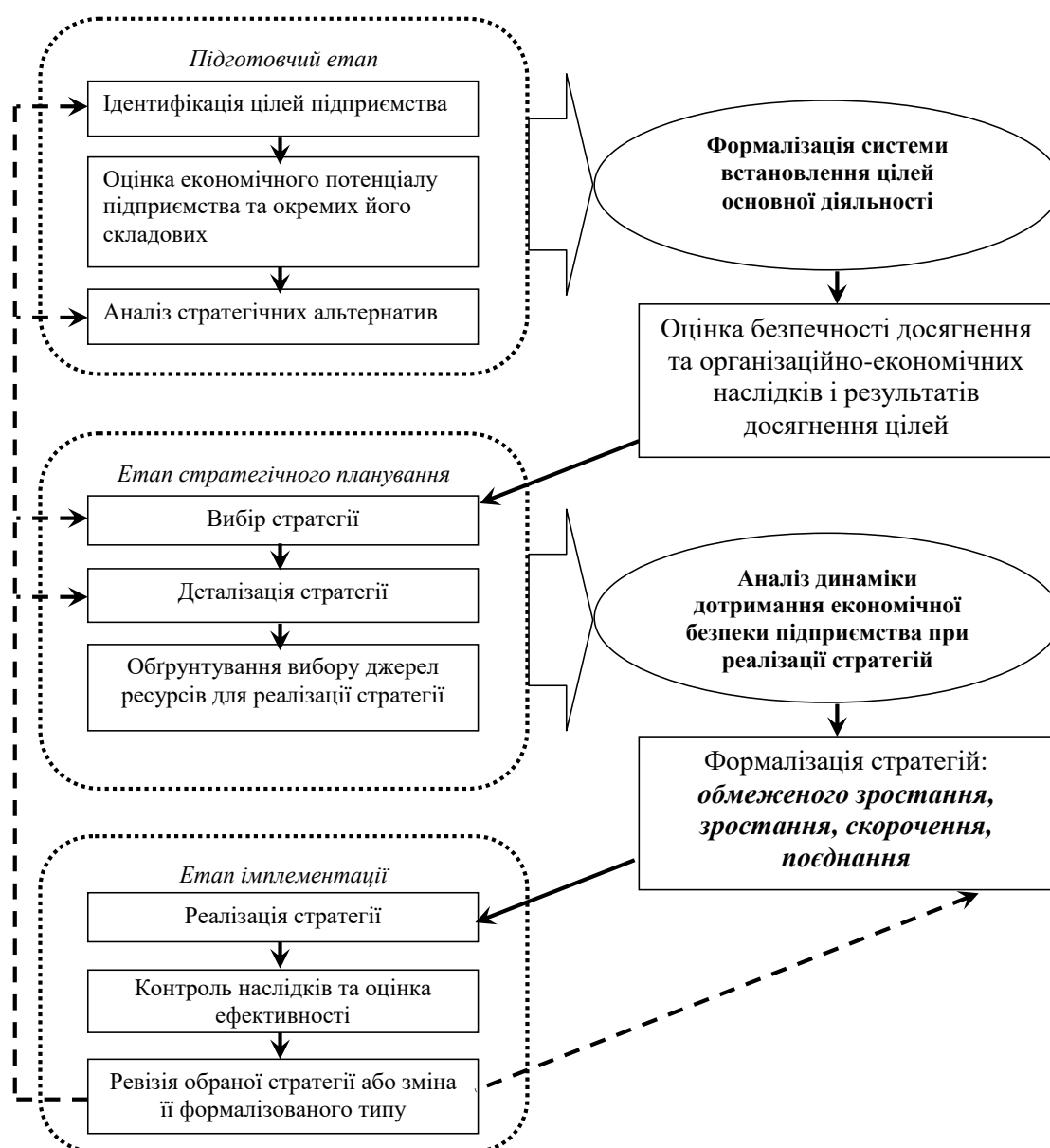

Рис. 8. Формалізація стратегічного діапазону управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу

При цьому стратегії потребують для своєї реалізації певних ресурсів для виконання функціональних завдань гарантування повернення інвестованого капіталу, забезпечуючи тим самим економічний захист інтересів інвестора. З посиленням інтенсивності викликів та проявів кризових явищ актуалізується набуття функціональним навантаженням

стратегій розвитку саме економічний захист за функціональними напрямками. Отже, з урахуванням вище наведених факторів удосконалення загальної стратегії економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань повинно відповідати результатам ідентифікації стратегічного діапазону дій менеджменту підприємства або об'єднання.

В дисертації обґрунтовується механізм стратегічного управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань, який передбачає генерування та імплементацію загальних та деталізованих стратегій (рис. 9).

Рис. 9. Механізм стратегічного управління економічним захистом інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань

В свою чергу, узагальненими стратегічними альтернативами є обмежене зростання, зростання, скорочення, поєднання в процесі реалізації

інвестиційних проектів розвитку. В залежності від ступеня розвитку економічного потенціалу підприємства та обраної стратегічної альтернативи в процесі стратегічного управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності підприємства виконується її конкретизація та розробка відповідної деталізованої стратегії з наступною оцінкою економічних наслідків та ефективності її реалізації.

При цьому завдання стратегічного управління економічним захистом результатів інвестування підприємств та об'єднань аграрного сектора полягає у визначенні лінії поведінки на довготривалу перспективу, яка в умовах конкурентної взаємодії може підтримувати належний для відтворення авансованого капіталу та забезпечення отримання інвестором прибутку від його розміщення. Функціональне навантаження механізму стратегічного управління полягає в налагодженні ефективної взаємодії між суб'єктом аграрного бізнесу і його зовнішнім середовищем на основі мобілізації економічного потенціалу, стабілізації фінансово-економічного становища та підвищення ефективності і конкурентоспроможності основної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу. Це дало змогу сформулювати висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, а саме:

1. В дисертації розвинуто наукове тлумачення пріоритетності інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань в економічному відтворенні. Встановлено, що в сучасних економічних дослідженнях майже не виконується ідентифікація інвестицій через призму відтворення, що значною мірою звужує контури наукових пошуків. В результаті доведено, що визначення інвестиційного процесу в контексті розвитку економічного потенціалу, розширення виробничих та збутових можливостей суб'єктів економічних відносин, а також залучення їх до ефективної участі в процесах агропромислової інтеграції, складає теоретичну основу розробки механізмів інвестування та економічного захисту його результатів.

2. Виконане удосконалення типологію інструментарію економічного захисту як компоненти ризик-менеджменту та корпоративного управління аграрних підприємств та об'єднань дозволило обґрунтувати пріоритетність інструментів управління ефективністю серед зазначених засобів управлінського впливу на дотримання стану захищеності суб'єкта агробізнесу. При цьому були систематизовані класифікаційні ознаки виділення інструментів та їх груп за призначенням, за наслідками застосування, за діагностичною та аналітичною базою, за вартісними

характеристиками, що створило методологічне підґрунтя побудови систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

3. Визначення закономірностей впливу рівня захищеності економічних інтересів інвестора на процес стабілізації розвитку аграрних підприємств та об'єднань дозволило встановити, що інвестиційна діяльність половини суб'єктів вітчизняного агробізнесу знаходяться в незахищеному, проте, безпечному стані. Вказаний результат дозволив розглянути вплив рівня захищеності на стабілізацію розвитку через призму забезпечення належного для розширеного відтворення рівня економічної ефективності основної діяльності об'єкта інвестування в процесі та після реалізації інвестиційного проекту, що дозволило розробити шляхи та процедури удосконалення систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності.

4. Наукові пророблення методології економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань дозволили визначити пріоритетність управління витратами та доходами в системі гарантування повернення інвестицій, відтворення авансованого капіталу на основі синтезу заходів з раціоналізації витрат та підвищення доходів від виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Реалізація вказаного, як довели дослідження, ґрунтується на створення цінових конкурентних переваг та раціоналізації ринкового позиціонування суб'єктів агробізнесу для досягнення і тривалого підтримання безпечного стану основної діяльності, що дає змогу отримувати адекватні завданням стабілізації розвитку економічні результати інвестиційної діяльності. Тобто акумульований прибуток суб'єкта агробізнесу, отриманий в результаті здійснення основної діяльності та підвищений в процесі реалізації інвестиційних проектів є основним джерелом та засобом захисту економічних інтересів інвестора.

5. В дослідженні виконана комплексної оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу внутрішніми та зовнішніми, індивідуальними та інституційними інвесторами при здійсненні реальних та фінансових інвестицій. Застосовані методичні підходи ґрунтуються на результатах аналізу галузевої та товарної спеціалізації, розмірів та масштабів виробництва, фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств та об'єднань, продуктової та ринкової орієнтації інвестиційних проектів. При цьому остаточна оцінка здійснюється шляхом ідентифікації вартості бізнесу до та після реалізації проекту з подальшим співвіднесенням її результатів з обсягом залучених інвестиційних ресурсів.

6. Розвинуто напрями інтеграції організаційно-економічних та організаційно-правових засобів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу. Встановлено, що ключовими факторами встановлення пропорцій та процедур такого поєднання є

специфіка та спрямованість інвестиційного проекту, а також рівень розвитку економічного потенціалу аграрного підприємства чи об'єднання. При прийнятті відповідних управлінських рішень інформаційна база має ґрунтуватися на результатах комплексної діагностики економічної безпеки суб'єктів агробізнесу.

7. В дослідженні ідентифіковано структурно-динамічних тенденцій залучення інвестицій в розвиток суб'єктів агробізнесу. Встановлено, що залучення інвестицій суб'єктами вітчизняного агробізнесу має позитивну тенденцію до зростання їх обсягів. У 2017 році сума залучених інвестиційних ресурсів у вигляді фінансових та реальних інвестицій перевищила рівень 2012 року, в якому цей показник досягав свого історичного максимуму за пореформений період. При цьому суттєво зростає питома вага фінансових інвестицій, що є наслідком намагання інвестора захистити свої інтереси з пріоритетним використанням організаційно-правового, а не організаційно-економічного інструментарію, не дивлячись на недостатній рівень розвитку корпоративного управління в суб'єктах аграрного бізнесу.

8. Процес формування рівня економічної ефективності поточної діяльності підприємства-товаровиробника пов'язаний зі ступенем домінування інтересів посередника в структурі певної системи ринкового розподілу продукції. Нажаль, фактично на всіх без винятку об'єктових ринках аграрної продукції склалася ситуація, за якої домінуюче положення займають суб'єкти сфери обігу. Деякий виняток складають ринки молока, м'яса птиці та цукрових буряків, проте вплив, який справляють переробні підприємства на аграрних товаровиробників, фактично не відрізняється від цінового диктату посередників, зокрема, на ринках зерна та більшості видів м'яса.

9. Не дивлячись на позитивну динаміку залучення інвестицій суб'єкти вітчизняного аграрного бізнесу мають значні можливості підвищення активності інвестиційної діяльності. В дослідженні вказане питання розглянуто через призму інвестиційного потенціалу, який ідентифіковано як сукупність можливостей інвестування акумульованого прибутку та залучення інвестицій з зовнішніх джерел для реалізації інвестиційних проектів розвитку орієнтованих на підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств та об'єднань. При цьому доведено, що інвестиційний потенціал суб'єкта агробізнесу також доцільно розглядати в якості об'єкта управління при побудові механізмів та систем економічного захисту інвестиційної діяльності.

10. Обґрунтування концептуальних засади побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу передбачило структурування інструментарію економічного захисту на основі виділення страхових,

фінансових та інтеграційних інструментів й застосування засобів управління ефективністю. Вказане дозволило ідентифікувати зв'язки, елементний та компонентний складу і структуру механізмів економічного захисту, формалізувати стратегії досягнення та підтримання безпечного стану діяльності, а також відокремити механізми економічного захисту та механізми управління економічним захистом суб'єктів аграрного бізнесу. Доведено, що до складу інтегрованого механізму економічного захисту результатів інвестиційної діяльності входить п'ять механізмів, а саме: економічний, фінансовий, організаційний, ціновий та страховий. Функціонування вказаних механізмів, поряд з послідовністю та інтенсивністю їх залучення та мобілізації функціонального потенціалу засобів та інструментів, дозволяє досягати ефектів синергії. Слід також зазначити, що до складу організаційного механізму слід включати системи залучення організаційно-управлінського та організаційно-правового інструментарію економічного захисту результатів інвестиційної діяльності.

11. Невпорядкований характер управлінських рішень підприємств в сучасній хаотичній системі економічних відносин суб'єктів агробізнесу, що створює невизначеність ситуації через динаміку першорядних факторів впливу, непередбачені зміни у діяльності інтегрованих одиниць, форс-мажорними чинниками тощо, в свою чергу породжує невизначеність доміант стратегічного розвитку та збільшує зони ризику всіх напрямів діяльності підприємств, а відповідно, звужує масштаби економічного захисту. Запропоновані виміри стратегічного діапазону аграрних підприємств та об'єднань є визначальними щодо встановлення параметрів оцінки стратегій економічного захисту.

12. В дослідженні удосконалено структуру та елементний склад систем інституційної та організаційно-правової підтримки управлінських рішень інвестиційній діяльності суб'єктів агробізнесу на основі комплексної діагностики економічної безпеки підприємства чи об'єднання та оцінку ефективності та дієвості системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, а також визначення рівня фінансового навантаження на проведення заходів з захисту власних активів та економічних інтересів від дії деструктивних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. При цьому в структурі складових системи економічного захисту інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань шляхом виділення страхових, фінансових та інтеграційних інструментів та застосування засобів управління ефективністю, її функціональних компонент та елементів, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, інтеграційних, моніторингових, інформаційних, виробничих, техніко-технологічних, кадрових, збутових елементів.

13. В дослідженні окреслені особливості захисту інтересів інвестора в забезпеченні сталого розвитку суб'єктів агробізнесу. При цьому враховано,

що значна частка викликів дотриманню захищеного стану економічних інтересів інвестора, навіть у випадку, коли інвестицію розміщує безпосередньо суб'єкт агробізнесу, лежить в сфері правових відносин та організаційно-правових процесів. Втім, результати спостережень за діяльністю аграрних підприємств та їх об'єднань показали, що саме залучення інструментарію економічного захисту, досягнення таких показників фінансово-економічного стану та економічної безпеки суб'єкта агробізнесу, які б забезпечували гарантоване дотримання захищеного стану результатів, які формуються в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

14. Встановлено, що побудова систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, як середовища імплементації відповідного механізму управління, як показали дослідження, має відбуватися в площині стратегічного управління. Вказане обумовлюється тією обставиною, що без генерування та імплементації відповідного стратегічного портфелю, рівень захищеності підприємства та результатів інвестиційної діяльності залишатиметься низьким. При цьому кожна стратегія економічного захисту характеризується наявністю певних ризиків, що має враховуватися в процесі ідентифікації стратегічного діапазону.

15. Результати структурної діагностики масштабів економічної кризи та показників економічної безпеки суб'єктів агробізнесу свідчать про недостатню забезпеченість підприємств власними економічними ресурсами, що спричиняє низький рівень економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. Високий рівень невизначеності та комерційних ризиків функціонування підприємств та об'єднань спричинив деструктивні зміни в розподілі економічних ресурсів підприємств, структурі оборотних активів та їх спрямуванні у сфери виробництва та обігу. Нестача економічних ресурсів для підтримки та нарощення масштабів діяльності знижує рівень захищеності інтересів інвесторів. Вказане потребує інтеграції систем та механізмів управління економічним захистом інвестиційної діяльності в менеджмент підприємств та об'єднань, що суттєво підвищить їх економічну ефективність та інвестиційну привабливість.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах децентралізації України : кол. монографія / [Маковоз О.С. Глущенко В.В., Носова О.В., Ковальов Є.В. та ін.] ; за ред. В. В. Глущенко. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. – 236 с. (*авторський внесок полягає в ідентифікації механізмів захисту економічних інтересів інвесторів суб'єктів агропромислового виробництва*)

2. Маковоз О. С. Економічний захист результатів інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань аграрної сфери: стратегії, механізми та інструментарій: [монографія] / О. С. Маковоз. – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2018. – 321 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Маковоз О. С. Теоретичні аспекти оцінки організаційного потенціалу як рівня капіталізації підприємства / О. С. Маковоз // Вісник Донецького університету економіки і права. – 2011. – № 1. – С. 27-31.

4. Маковоз О. С. Розвиток персоналу як фактор конкурентоспроможності підприємства / О.В. Носова, О.С. Маковоз // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1 (1). – С. 224-229. *(авторський внесок полягає в розробці методичного підходу до оцінки складових конкурентоспроможності підприємства)*

5. Маковоз О. С. Економічна безпека підприємства в умовах мережевої економіки / О.В. Носова, О.С. Маковоз // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1 (1). – С. 224-229. *(авторський внесок полягає в обґрунтуванні структури економічної безпеки підприємства та виділенні її інвестиційної складової)*

6. Маковоз О. С. Формування системи корпоративної безпеки підприємства / О. С. Маковоз // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2013. – № 2-1. – С. 160-163.

7. Маковоз О. С. Тенденції розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки / О. С. Маковоз // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – № 12. – 2014. – С.131-137.

8. Маковоз О. С. Корпоративна культура як складова управління підприємством/ О. С. Маковоз // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2015. – № 10. – С. 187-192.

9. Маковоз О. С. Аналіз впливу логістичних систем на конкурентоспроможність підприємств / М. В. Чорна, О. С. Маковоз // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2016. – Вип. 1(2). – С. 27-35. *(авторський внесок полягає у визначенні типів конкурентних переваг та джерел їх створення)*

10. Маковоз О. С. Маркетинговий рейтинг як фактор конкурентоспроможності підприємства / О. С. Маковоз // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2016. – № 11. – С. 473-479.

11. Маковоз О. С. Пріоритети інвестиційної діяльності та захисту інтересів інвесторів у вітчизняному агропромисловому виробництві / О. С. Маковоз // Науковий вісник ТНЕУ. — № 1 (16). — 2016. — С. 108-115.

12. Маковоз О. С. Організаційно-економічний механізм захисту інтересів інвестора в аграрній сфері економіки України / О. С. Маковоз // Проблеми і перспективи економіки і управління. – № 2. – 2016. – С. 107-114.

13. Маковоз О. С. Пріоритети підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств та об'єднань агропромислового виробництва / О. С. Маковоз // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (69) . – Суми : СНАУ. – 2016. – С. 96-102.

14. Маковоз О. С. Методологічні засади побудови систем економічного захисту результатів інвестування аграрних підприємств / О. С. Маковоз // Вісник ХНТУСГ : Економічні науки. – Вип. 172. – 2016. – С. 122-129.

15. Маковоз О. С. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку підприємства / О. С. Маковоз // Інноваційна економіка : всеукр. наук.-вироб. журн. – 2017. – № 68 (Т. 4) – С. 84-88.

16. Маковоз О. С. Інвестиційний потенціал суб'єктів аграрного бізнесу України / О. С. Маковоз // Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент». – № 4. – 2017. – С. 144-149.

17. Маковоз О. С. Функціональне навантаження систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу / О. С. Маковоз // Економіка та управління АПК. – Біла Церква, 2017. – Вип. 3. – С. 189-197.

18. Маковоз О. С. Економічний захист інвестицій в системі економічної безпеки аграрних підприємств та об'єднань / О. С. Маковоз // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 6 (72). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 120-126.

19. Маковоз О. С. Інструментарій захисту економічних інтересів інвесторів агропромислового виробництва в Україні / О. С. Маковоз // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 8 (73). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 131-136.

20. Маковоз О. С. Структурні характеристики систем захисту результатів інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань аграрного сектора / Маковоз О. С. // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка та менеджмент. Вип. 12 (74). – Суми : СНАУ. – 2017. – С. 116-121.

21. Маковоз О.С. Особливості інвестиційної безпеки аграрного сектора в Україні [Електронний ресурс] / О.С. Маковоз, Т.С. Передерій // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. - № 22. – Режим доступу до статті: <http://global-nation.in.ua-issue-22-2018> (авторський внесок полягає в ідентифікації механізмів захисту інтересів інвестора)

22. Маковоз О. С. Архітектура та архітектоніка механізмів економічного захисту інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу / О. С. Маковоз // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 2. – С. 53-59.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та вітчизняних виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

23. Маковоз О. С. Механизмы управления инвестиционной деятельностью субъектов агробизнеса и защита ее результатов / О. С. Маковоз // Управление в социальных и экономических системах: сб. науч. трудов. — Минск: Минский ин-т управления, 2014. — С. 201-208.

24. Makovoz O.S. Features economic potential commercial establishment / L. A. Belyaeva, O. S. Makovoz // Perspective economic and management issues : Collection of scientific articles – “East West” Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria. – 2015. – P.157-160. *(авторський внесок полягає в ідентифікації інвестиційного потенціалу)*

25. Makovoz O. S., The Development of Strategic Management of Organizational and Economic Safety Agricultural Enterprises Investment Activity / O. S. Makovoz // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – EDEX, Madrid, España, 2016. – С. 207-212.

26. Makovoz O. S., The Safety-Management Issues of AG-enterprises Investments / O. S. Makovoz // International Journal of Advanced Research. - № 8. – 2017. – PP. 473-478.

27. Маковоз О. С. Стратегии экономической защиты инвестиций в системе управления безопасностью аграрных предприятий / О. С. Маковоз // East European Scientific Journal Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 8(24). – Vol.1. – 2017. – pp. 72-75.

В інших виданнях:

28. Маковоз О.С. Інвестиційна привабливість України: регіональний аспект / О. С. Маковоз, Р. С. Авакян, О. В. Носова О.В. // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку : Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: Видавничий дім «Ельдорадо». – 2015. – С. 291-296. *(авторський внесок полягає в систематизації тенденцій інвестиційної привабливості підприємств агропродовольчої сфери)*

29. Маковоз О.С. Економічний захист інтересів інвестора як основа підвищення інвестиційної привабливості / О. С. Маковоз // Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій : матеріали XVI Міжнародного науково-практичного форуму. – Львів: ЛНАУ, 2015. – С. 227-231.

30. Маковоз О.С. Взаємозв'язок конкурентоспроможності та маркетингового потенціалу підприємства (DEPENDENCY OF COMPETITIVENESS MARKETING AND POTENTIAL ENTERPRISE) / О.С. Маковоз // Actual problems of globalization: Collection of scientific articles. - Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2016.- с. 64-67.

31. Маковоз О. С. Формування логістичних систем на підприємствах торгівлі / О. С. Маковоз // Розвиток харчових виробництв, ресторанного та

готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність : Міжнародна науково-практична конференція. – Харків : ХДУХТ, 2016. – С. 97-98.

32. Маковоз О. С. Бюджетна безпека в умовах децентралізації в Україні / О. С. Маковоз // Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – С. 122-126.

33. Маковоз О. С. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці підприємства / О. С. Маковоз // Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції : Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2017. – С. 234-236.

34. Маковоз О. С. Впровадження «зеленої» економіки в умовах сталого розвитку України / О. С. Маковоз, Т. С. Передерій // Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ: Вид. Центр КНУКіМ, 2018. – С. 146-148.

35. Маковоз О. С. Аналіз використання рейтингів для оцінки конкурентоспроможності підприємства / О. С. Маковоз // Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції : Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2016. – С. 289-291.

36. Маковоз О. С. Структурні особливості систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств / О. С. Маковоз // Сучасний аграрний менеджмент: теорія, методологія, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: СНАУ, 2017. – С. 159-163.

37. Маковоз О. С. Механізми та системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств / О. С. Маковоз // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: ХНТУСГ, 2017. – С. 127-129.

АНОТАЦІЯ

Маковоз О. С. Механізми економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу: теорія, методологія, практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2018.

Дисертація присвячена вирішенню наукової проблеми економічної

захищеності результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агропромислового комплексу. Ідентифікована роль та місце інвестиційної діяльності суб'єктів агропромислового комплексу у системі відтворення. Визначено склад, структуру і особливості інструментарію економічного захисту в управлінні ризиками діяльності аграрних підприємств і об'єднань. Визначено вплив захищеності економічних інтересів інвестора на процес стабілізації розвитку суб'єктів агропромислового комплексу. Обґрунтовано методологічні основи управління витратами і доходами в системі економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств і об'єднань. Визначені методи, прийоми та прийоми оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів агробудування. Визначені напрямки інтеграції організаційно-економічних та організаційно-правових засобів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. Ідентифіковано структурно-динамічні тенденції залучення інвестицій у розвиток суб'єктів агропромислового комплексу. Вивчені особливості інституційного забезпечення економічної захищеності результатів інвестиційної діяльності в аграрному секторі. Визначено характеристики інвестиційного потенціалу суб'єктів агропромислового комплексу. Обґрунтована архітектура та архітектура механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань. Визначені особливості захисту економічних інтересів внутрішніх та зовнішніх, індивідуальних та інституційних інвесторів. Ідентифіковано напрямки інституціональної та організаційно-правової підтримки управлінських рішень в інвестиційній діяльності. Визначені принципи та способи побудови систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності на мікрорівні. Обґрунтовано функціональну навантаження системи управління економічним захистом інвестицій суб'єкта агробізнесу. Ідентифіковано шляхи забезпечення ефективної економічного захисту результатів інвестування аграрних підприємств та об'єднань. обґрунтовані концептуальна основи побудова і функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнес, які передбачають структурування інструментарію економічного захисту на основі виділення страхового, фінансова та інтеграційні інструменти та застосування засобів управління ефективністю (витрати і доходи) аграрні підприємства і об'єднання, з ідентифікацією на цій основі зв'язки, елементного та компонентного складу та структури механізмів економічного захисту ти, формалізація ця стратегія досягнення і підтримання безпечного стан діяльності, а також виділення механізмів економічний захист та механізми управління економічного захисту суб'єктів аграрного бізнесу. Ідентифіковано методологічні основи управління витратами і доходами аграрних підприємств і об'єднань в системі економічного захисту їх інвестиційної діяльності, засновані на пріоритетності використання інструментів, засобів і заходів створення

цінових конкурентних переваг і раціоналізації ринкового позиціонування суб'єктів агробізнесу для досягнення і тривалого підтримки безпечного стану основної діяльності, що дозволяє отримати адекватні завданням стабілізації розвитку економічних результатів інвестиційної діяльності. Визначені принципи системності, гнучкості і адитивності та їх імплементації в інтеграційному і структурному способах побудови систем економічного захисту інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу, що дозволяє раціонально використовувати адаптаційний інструментарій дотримання економічних інтересів суб'єктів реального і фінансового інвестування, а також підтримувати економічну ефективність об'єкта інвестування на рівні, який є адекватним для здійснення розширеного відтворення. Розроблено методичні підходи до комплексної оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу внутрішніми та зовнішніми, індивідуальними та інституційними інвесторами при здійсненні реальних та фінансових інвестицій, які ґрунтуються на результатах аналізу галузевої та товарної спеціалізації, розмірів та масштабів виробництва, фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств та об'єднань, продуктової та ринкової орієнтації інвестиційних проектів, а також порівняльній оцінці вартості бізнесу до та після реалізації проекту з подальшим співвіднесенням її результатів з обсягом залучених інвестиційних ресурсів. Виконана оцінка структурно-динамічних тенденцій залучення інвестицій в розвиток суб'єктів агробізнесу, які демонструють стабільне зростання обсягів інвестиційних ресурсів, які спрямовуються в проекти розвитку виробництва продукції рослинництва та створення переробних виробництв, що створює відповідні структурні зрушення в товарній та галузевій структурі виробництва в аграрних підприємствах та об'єднаннях, а також не сприяють вирішенню екологічних та соціальних завдань відтворення в сільському господарстві. Розвинуто наукове тлумачення пріоритетності інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань в економічному відтворенні на основі ідентифікації інвестицій та інвестиційного процесу як основного джерела розвитку економічного потенціалу, розширення виробничих та збутових можливостей суб'єктів агробізнесу, а також залучення їх до ефективної участі в процесах агропромислової інтеграції.

Ключові слова: інвестиції, економічний захист, економічна безпека, розвиток, суб'єкти агробізнесу, стратегія економічного захисту, механізм управління.

АННОТАЦІЯ

Маковоз О. С. Механизмы экономической защиты результатов инвестиционной деятельности субъектов агробизнеса: теория, методология, практика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических

наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена решению научной проблемы экономической защиты результатов инвестиционной деятельности субъектов агробизнеса. Идентифицирована роль и место инвестиционной деятельности субъектов агробизнеса в системе воспроизводства. Определены состав, структуру и особенности инструментария экономической защиты в управлении рисками деятельности аграрных предприятий и объединений. Определены влияние защищенности экономических интересов инвестора на процесс стабилизации развития субъектов агробизнеса. Обоснованно методологические основы управления затратами и доходами в системе экономической защиты результатов инвестиционной деятельности аграрных предприятий и объединений. Определены методы, подходы и приемы оценки инвестиционной привлекательности субъектов агробизнеса. Определены направления интеграции организационно-экономических и организационно-правовых средств экономической защиты результатов инвестиционной деятельности. Идентифицировано структурно-динамические тенденции привлечения инвестиций в развитие субъектов агробизнеса. Изучены особенности институционального обеспечения экономической защиты результатов инвестиционной деятельности в аграрном секторе. Определены характеристики инвестиционного потенциала субъектов агробизнеса. Обоснованно архитектуру и архитектонику механизмов экономической защиты результатов инвестиционной деятельности аграрных предприятий и объединений. Определены особенности защиты экономических интересов внутренних и внешних, индивидуальных и институциональных инвесторов. Идентифицировано направления институциональной и организационно-правовой поддержки управленческих решений в инвестиционной деятельности. Определены принципы и способы построения систем экономической защиты результатов инвестиционной деятельности на микроуровне. Обосновано функциональную нагрузку системы управления экономическим защитой инвестиций субъекта агробизнеса. Идентифицировано пути обеспечения эффективного экономической защиты результатов инвестирования аграрных предприятий и объединений. обоснованы концептуальные основы построения и функционирования механизмов экономической защиты результатов инвестиционной деятельности субъектов агробизнеса, которые предусматривают структурирования инструментария экономической защиты на основе выделения страховых, финансовых и интеграционных инструментов и применения средств управления эффективностью (расходами и доходами) аграрных предприятий и объединений, с

идентификацией на этой основе связей, элементного и компонентного состава и структуры механизмов экономической защиты, формализации этой стратегии достижения и поддержания безопасного состояния деятельности, а также выделением механизмов экономической защиты и механизмов управления экономическим защитой субъектов аграрного бизнеса. Идентифицированы методологические основы управления затратами и доходами аграрных предприятий и объединений в системе экономической защиты их инвестиционной деятельности, основанные на приоритетности использования инструментов, средств и мероприятий создания ценовых конкурентных преимуществ и рационализации рыночного позиционирования субъектов агробизнеса для достижения и длительного поддержания безопасного состояния основной деятельности, что позволяет получать адекватные задачам стабилизации развития экономические результаты инвестиционной деятельности. определены принципы системности, гибкости и аддитивности и их имплементации в интеграционном и структурном способах построения систем экономической защиты инвестиционной деятельности субъектов агробизнеса, что позволяет рационально использовать адаптационный инструментарий соблюдения экономических интересов субъектов реального и финансового инвестирования, а также поддерживать экономическую эффективность объекта инвестирования на уровне, который является адекватным для осуществления расширенного воспроизводства.

Ключевые слова: инвестиции, экономическое защиту, экономическая безопасность, развитие, субъекты агробизнеса, стратегия экономической защиты, механизм управления.

ANNOTATION

Makovoz O. S., Mechanisms of economic protection of the results of investment activities of agribusiness entities : Theory, Methodology, Practice. – Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by kinds of economic activity). - Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2018.

Identified role and place of investment activity of agribusiness subjects in the system of reproduction. The structure, structure and features of the instruments of economic protection in risk management of agrarian enterprises and associations are determined. The influence of the protection of the investor's economic interests on the process of stabilization of the development of agribusiness subjects is outlined. The methodological principles of cost and income management in the system of economic protection of the results of investment activity of agrarian enterprises and associations are substantiated. The

methods, approaches and techniques of estimation of investment attractiveness of subjects of agribusiness are outlined. The directions of integration of organizational and economic, organizational and legal means of economic protection of the results of investment activity are determined. Structural-dynamic tendencies of attraction of investments in development of subjects of agribusiness are identified. The features of institutional support of economic protection of the results of investment activity in the agrarian sector are studied. The characteristics of investment potential of agribusiness subjects are determined. The architecture and architectonics of mechanisms of economic protection of the results of investment activity of agrarian enterprises and associations are substantiated. The features of protection of economic interests of internal and external, individual and institutional investors are determined. The directions of institutional and organizational and legal support of managerial decisions in investment activity have been identified. The principles and methods of constructing systems of economic protection of the results of investment activity at the micro level are determined. The functional load of the management system of economic protection of investments of the subject of agribusiness is substantiated. The ways of ensuring effective economic protection of the results of investing in agrarian enterprises and associations have been identified. The conceptual principles of the construction and functioning of the mechanisms of economic protection of the results of investment activity of agribusiness entities, which envisage the structuring of the instruments of economic protection on the basis of the allocation of insurance, financial and integration tools and the use of means of managing the efficiency (costs and income) of agrarian enterprises and associations, identification on this basis of connections, elemental and component composition and structure of mechanisms of economic protection, formalization strategies that achieve and maintain the safe state of activity and the release of economic protection mechanisms and mechanisms of economic subjects protected agricultural business. the methodological principles of management of expenses and revenues of agrarian enterprises and associations in the system of economic protection of their investment activity, based on the priority of the use of tools, means and measures for the creation of price competitive advantages and the rationalization of the market positioning of agribusiness entities in order to achieve and sustainably maintain a safe state, are identified. the main activity that gives the opportunity to receive the economic results of investment activity adequate to stabilize the development the principles of systemicity, flexibility and additivity are defined and their implementation in the integration and structural methods of construction of economic protection systems of investment activity of agribusiness subjects, which allows rationally to apply adaptation tools for observance of economic interests of real and financial investment subjects, as well as to support economic efficiency of ' an investment object at a level that is adequate for the implementation of extended reproduction. The typology of tools

of economic defense as components of risk management of agrarian enterprises and associations has been improved by systematization of classification features, namely the allocation of instruments and their groups according to their purpose, according to the implications of application, on the diagnostic and analytical basis, on cost characteristics, which allowed to justify the priority of the instruments management of efficiency among the indicated means of managerial influence on compliance with the state of protection of the subject of agribusiness. The identification of the laws of influence of the level of protection of the investor's economic interests on the process of stabilization of the development of agrarian enterprises and associations through the prism of the availability of an appropriate for an expanded reproduction of the level of economic efficiency of the main activity of the investment object in the process and after the realization of the investment project with the subsequent mobilization of organizational-legal and integration instruments for guaranteeing the return of invested resources in the implementation of the project. Methodical approaches to the integrated assessment of the investment attractiveness of agricultural business actors by internal and external, individual and institutional investors in real and financial investments based on the results of the analysis of sectoral and product specialization, size and scale of production, financial and economic stability of agrarian enterprises, and associations, product and market orientation of investment projects, as well as a comparative assessment of the value of business before and after realization her project with subsequent correlation of the results with the amount of attracted investment resources. The estimation of structural and dynamic tendencies of attraction of investments in the development of agribusiness subjects is carried out, which demonstrate the stable growth of volumes of investment resources, which are directed to projects of development of production of crop production and creation of processing industries, which creates the corresponding structural changes in the commodity and branch structure of production in agrarian enterprises and associations, as well as do not contribute to solving the ecological and social problems of reproduction in agriculture. The scientific interpretation of the priority of investment activity of agrarian enterprises and associations in economic reproduction is developed on the basis of identification of investments and investment process as the main source of economic potential development, expansion of production and sales opportunities of agribusiness subjects, as well as their involvement in effective participation in the processes of agro-industrial integration.

Keywords: investment, economic protection, economic security, development, subjects of agribusiness, strategy of economic protection, management mechanism.

Підписано до друку 19 квітня 2018 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 1,8 ум.-друк. арк.; 1,8 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія. ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd